

EĞİTİMDE FIRSAT VE İMKÂN EŞİTLİĞİNE FARKLI BİR BAKIŞ

Hüsnü ERGÜN¹

Öz

Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliğinde; meslek liseleri için dal değiştirmenin en geç 11. sınıf birinci döneminde yapılacağı belirtilmektedir. İlde aynı alan/dal da eğitim veren tek okul bulunması durumunda 11. sınıfta öğrenim gören bir öğrencinin nakil olmak için farklı bir ile gitmesi gerekecektir. Bu araştırmanın amacı, il içerisinde bir alan/dal da eğitim veren tek okulda öğrenim gören meslek lisesi öğrencilerinin 11. sınıfta aynı il içinde nakil olamamalarının yarattığı fırsat ve imkân eşitliğinin tartışılmasıdır. Araştırma Denizli ilinde eğitim veren özel meslek liseleri ile sınırlıdır. Bu çalışmada bir olayı detaylı bir şekilde anlamak için tek durum (vaka) çalışması yapılmıştır. Ekonomik koşullar nedeni ile 11. sınıfta okuluna devam edemeyen bir öğrenci ya aynı alanda başka okul bulacak ya da açık liseye kayıt yaptırabilecektir. Bu öğrencinin aynı ilde gideceği başka okul olmaması durumunda öğrencinin alanla ilgili eğitimini sonlandırabilmekte ya da öğrenci sevmediği bir mesleği yapabilmektedir. Bu durumun fırsat ve imkân eşitliğini engellememesi için önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, fırsat eşitliği, imkân eşitliği.

A DIFFERENT VIEW OF OPPORTUNITY AND POSSIBILITY
EQUALITY IN EDUCATION

Abstract

Ministry of National Education Regulation for Secondary Education Institutions; it is stated that branch change for vocational schools will be in the first period of 11th grade at the latest. If there is only one school in the same field / branch, a student who is studying in the 11th class will have to go to a different city to be transferred. The purpose of this research, it is the discussion of the opportunity and possibility equality that the vocational high school students who 11th grade students will not be able to find a school. The research is limited to private vocational schools that provide training in the province of Denizli. In this study, a single case study was conducted to understand an event in detail. A student who is unable to attend school at the 11th grade due to economic conditions will either be able to find another school on the same field or register for an open course. If there is no other school where this student can go to the same place, he can finish the student's education about the field or he can make a profession that the student does not like. Suggestions have been made to prevent this situation from obstructing the equality of opportunity and opportunity.

Keywords: Education, equality of opportunity, equality of possibility.

¹ Dr.,Denizli İl Milli Eğitim Müdürlüğü, Denizli, Turkey. E-posta: husnuergun60@ gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-5501-8019

Giriş

Türkiye'de eğitim sözcüğü genel itibariyle, "disiplin", "Sosyal Hizmet", "kazantı", "öğrenim", "sosyal kurum, "kültürleme sürecinin kasıtlı bir aracı ve biçimi" olmak üzere altı farklı anlamda kullanılmaktadır. Hepsinde ortak payda "kasıtlı kültürleme" olduğundan eğitim, bireyin davranışında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme süreci olarak tanımlanabilir (Ertürk, 1988; 12). Eğitim faaliyetinin amaçları olduğu, bu amaçlara planlı faaliyetlerle ulaşıldığı, bireyin eğitimden önceki hali ile eğitimden sonraki halinin farklı olmasının beklendiği söylenebilir (Baykul, 1992; 85). Eğitimden, toplumun ve iş yaşamı istendik amaçlar olabileceği gibi, bireysel yönden de beklentiler bulunmaktadır. Bu açıdan bakıldığında her bireyin eğitim hakkından faydalanması beklenmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının "Eğitim ve öğrenim hakkı ve ödevi " başlıklı 42. Maddesinde "Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz....Devlet, maddi imkanlardan yoksun başarılı öğrencilerin, öğrenimlerini sürdürebilmeleri amacı ile burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapar. Devlet, durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılacak tedbirleri alır" hükümleri yer almaktadır. Milli Eğitim Temel Kanununun 8. maddesinde fırsat ve imkân eşitliği başlığı altında; "eğitimde kadın, erkek herkese fırsat ve imkân eşitliği sağlanır. Maddi imkânlardan yoksun başarılı öğrencilerin en yüksek eğitim kademelerine kadar öğrenim görmelerini sağlamak amacıyla parasız yatılılık, burs, kredi ve başka yollarla gerekli yardımlar yapılır" hükümleri yer almaktadır (Milli Eğitim Bakanlığı, 1973). Bu maddeye göre eğitim olanaklarından yararlanmak amacıyla kadın ya da erkek ayrımcılığı yapılmayacağı ve maddi imkânsızlığın eğitim engeli olmasının önlenmesi gerektiği anlaşılmaktadır.

Eğitim eşitliği, genellikle sosyal adalet ve sosyal hareketlilik ile bağlantılıdır ve sosyal adaletin önemli bir bölümünü oluşturur. Her bireyin eşit bir eğitim hakkı olması, demokrasi ve insan haklarının önemli bir işaretidir. Eğitim kaynaklarının dağılımından daha fazla yararlananlara ayrıca bir kaynak harcanması eğitim eşitliğini sağlamamaktadır. Eğitim kaynaklarının dağılımına eğitime erişim ve eğitime katılım açısından bakılması eğitim eşitliğinin sosyal ve ekonomik yönünü oluştururken; eğitime uygunluk açısından

bakılması eğitim eşitliğinin eğitsel ya da psikolojik yönünü oluşturur (Lincoln, 2015; 188).

Eğitimde fırsat eşitliği kavramının tanımında anlaşmazlıklar bulunmaktadır. Eğitimde fırsat eşitliğini bazıları, her çocuğun okula gitmesi olarak tanımlarken, bazıları ise her çocuğun aynı kaynaklardan yararlanması olarak tanımlamaktadır (Lazenby, 2016; 65). Fırsat eşitliği, kaynaklara ulaşabilme ya da onlardan yararlanma ile ilgilidir (Tan, 1987; 251). Eğitimde fırsat eşitliği, eğitim hizmetlerinin bireylerin yetenek ve ilgileri ile ilişkili olarak herkese açık olmasını ima etmektedir (Aksu ve Cantürk, 2015; 79). Eğitimde imkân eşitliği, vatandaşların aynı eğitim haklarına sahip olması ve bu haklardan eşit bir şekilde faydalanmalarına odaklanırken, eğitimde fırsat eşitliği bireyin yetenek ve ilgileri gibi farklılıklarına göre bu imkânlardan faydalanmasına dayanır (Lincoln, 2015; 201). Eğitimde fırsat eşitliği sorunu temel olarak bir kalite problemi (Garces-Voisinat, 2016; 149).

Bugünün küreselleşmiş dünyası, insanların eğitimine daha fazla önem vermektedir. Bu önem; eğitimin, bireyleri güçlendirmede, çocukların demokratik vatandaşlık ve geleceğin sorumlulukları için hazırlanmasında, yoksulluğun ortadan kaldırılmasında, sürdürülebilir kalkınmada, insan gelişiminde kilit bir rolü olmasından kaynaklanabilir (Singh, 2014; 5). Eğitimde fırsat ve imkân eşitliğinin sunulması ile insan bilgisi ve yetenekleri kamuya fayda sağlayan bir kaynak işlevi görmektedir (Anderson, 2007; 621). Gelir ve yaşamda imkânların dağılımının en önemli belirleyicilerinden biri eğitimidir. Resmi okullaşma düzeyinin artması, dünyada yaşam standartlarını yükseltmeye ve aşırı yoksulluğu ortadan kaldırmaya katkıda bulunmuştur. Bununla birlikte gelir dağılımındaki eşitsizlik devam etmektedir (Garces-Voisinat, 2016; 142). Eğitim fırsatlarının eşitliğinin sağlanamaması gelir eşitsizliğine yönelik kırılabilirliği arttırmaktadır (Lü, 2013). Bu durum, eğitimde fırsat eşitliği ile sonuç eşitliğinin aynı olmamasından kaynaklanabilir. Çocukların eğitim olanaklarının eşitlenmesi eğitim başarılarının eşitlenmesine etki etse de bu durum her zaman gerçekleşmeyecektir (Zdenko, 2016; 22).

Kandemir ve Kaya (2010) tarafından yapılan araştırmada meslek yüksekokulu öğrencilerinin büyük bölümünün yoksulluk sınırındaki ailelerin çocukları olduğu, bu öğrencilerin çoğunluğunun üniversite sınavından aldıkları puanların özel bir üniversitenin alanlarıyla ilgili lisans bölümüne girmelerine yeterli olduğu, öğrencilerin meslek yüksekokulu yerine özel bir üniversitede lisans

eğitimi alamamasının en önemli sebebi maddi imkânlarının yeterli olmaması olduğu ve bu durumun ekonomik şartların eğitimde fırsat eğitliğini engellediğinin bir göstergesi olduğu bulgularına ulaşılmıştır (Kandemir ve Kaya, 2010: 557). Ebeveyn eğitimi ve babanın sosyal sınıfı gibi hususlarda dezavantajlı olan çocukların daha avantajlı akranlarına göre yüksek statülu bir üniversiteye girmelerinin olasılığının daha düşük olduğu ve özel üniversitelerde bu farkın daha belirgin olduğu söylenebilmektedir (Jerrim, Chmielewski ve Parker, 2015: 20).

Dezavantaj oluşturan hususların başında çocukların yaşadıkları yerleşim yerinin imkânlarının etkili olduğu söylenebilir. Petek ve Önder (2015) tarafından araştırmada; devletin tüm okullara yaptığı eğit harcamalar (yakıt, elektrik, internet ve telefon gibi) dâhil edilmediğinde, okulların gelir kaynaklarının hayırseverler, bağışlar ve ailelerden toplanan paralara göre değiştiği ve en çok devlet katkısının il merkezindeki ortaokullara yapıldığı, öğretmenlerin aynı kurumda görev yapma uzunluğunun ve ortalama mesleki hizmet sürelerinin yerleşim birimi büyüklüğu ile doğru orantılı arttığı, köy okullarında öğretmen değişim sirkülasyonunun çok fazla olduğu, öğretmenlerin daha az deneyimli oldukları, derslerin okulun norm kadrolu alan öğretmenlerince yürütölme oranının köy okullarında düşük olduğu, dolayısıyla, bu okullarda tüm derslerin, değişik oranlarda farklı okuldan görevlendirilen veya ücretli alan öğretmeni ile ya da değişik statüde çalışan farklı alandan öğretmenlerce yürütölüğu bulgularına ulaşılmıştır (Petek ve Önder, 2015).

Dezavantaj yaratan diğer bir husus öğrencinin bulunduğu okulun ya da ailesinin sosyo-ekonomik statüsüdür. Genel olarak, okulun ekonomik, sosyal ve kültürel statüsü, öğrencinin ailesinin ekonomik, sosyal ve kültürel statüsüne göre matematik başarısını daha fazla etkilemektedir. Ayrıca, kendi sosyo-ekonomik geçmişlerinden bağımsız olarak, ortalama sosyo-ekonomik düzeyde okullara devam eden öğrenciler, ortalamanın altında bir sosyo-ekonomik düzeye sahip bir okula devam eden öğrencilerden daha iyi performans göstermektedirler (OECD, 2004: 188).

Öğrencinin devam ettiği okul türünün de dezavantajlık seviyesini arttırdığı söylenebilir. Yapılan bir araştırmada, fen lisesi velilerinin, çocukları adına alınan kararlarda etkili oldukları, fen lisesi öğrencilerinin, sosyoekonomik özelliklerinin ilköğretim sürecindeki etkisinin onları genel lise öğrencilerine göre, ortaöğretimde daha avantajlı bir konuma getirdiği, fen lisesi öğrencilerinin temel ihtiyaçlarının karşılanmasında kamu kaynakları

önemli bir etkiye sahip iken genel lise öğrencilerinin temel ihtiyaçlarının karşılanmasında en önemli kaynağın aile desteği olduğu bulgularına ulaşılmıştır (Özbaş, 2013).

Daha önceki araştırmalarda; aile geçmişi, babanın mesleği, ebeveyn eğitimi, ailedeki kitap sayısı gibi sosyoekonomik faktörlerin çocuğun başarısına etkisi (Jerrim ve Micklewright, 2014; Schütz, Ursprung ve Woessmann, 2005; Woessmann, 2004); okulun sosyoekonomik durumunun okul iklimine etkisi (Dincel, Şahin ve Balıkcı, 2013) farklı çevrelerden üniversiteye gelen gençlerin sosyoekonomik farklılıklarının okuldan ayrılma ve derece ile mezun olmalarına etkisi (Crawford, 2014); maddi imkânsızlığın (Kandemir ve Kaya, 2010), devam edilen okul türünün alınan eğitimin niteliğine etkileri (Özbaş, 2013); PISA sınavlarındaki eğitimde fırsat eşitliğinin değerlendirilmesi (Carvalho, Gamboa ve Waltenberg, 2012); Amerika Birleşik Devletleri'nde sunulan eğitim hizmetlerinin eşitliğinin ırk ve etnik köken açısından incelemesi (Coleman vd., 1966, Coleman, 1968) ; zorunlu eğitimin, göçün, dezavantajlı öğrencilerin okul seçiminin (Holmlund, 2016), yüksek öğretime erişimin (Cárdenas, 1974), eğitimde ikinci dilin ya da iki dilli eğitimin kullanılmasının (Smith, 1987), eğitimde teknoloji kullanmanın (Aksu ve Cantürk), okul müfredatın, fiziki ve personel kaynaklarının, öğrenci fiziksel özelliklerinin eğitimde fırsat ve imkân eşitliği konusunda değerlendirilmesine (Borman ve Dowling, 2010; Petek ve Önder, 2015) ilişkin konular ele alınmıştır. Ayrıca, Coleman vd. (1966) raporu; irksal ayrımın kapsamı, standart testlere ulaşmadaki farklılıklar, okul kalite ölçümleri ve günümüzdeki durum açısından yeniden incelenmiştir (Bartz, 2016; Kain&Singleton, 1996).

Eğitimde fırsat ve imkân eşitliğinin sağlanması her bireyin istediği eğitimi alması anlamında kullanılmayacaktır. Sonuçta toplumların değişik alanlarda yetişmiş insangücüne ihtiyacı bulunmaktadır. Eğitim planlamasına dair farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Bu yaklaşımlar, insangücü gereksinimleri yaklaşımı, toplumsal talep yaklaşımı, getiri oranları yaklaşımı, maliyet etkililik yaklaşımı şeklinde belirtilebilir (Ergen, 2013). Sadece toplum istiyor diye bir mesleki alanda eğitim verilemeyeceği gibi, bireylerde yetenekleri olmayan bir alanda eğitim almaya ve bunun sonucunda bu mesleği yapmaya zorlanamayacaktır. Bir öğrencinin seçeceği mesleğe ilgisinin ve yeteneğinin olması beklenirken, seçilen mesleğinde iş yaşamında bir karşılığı olması beklenmektedir. Aksi durumda, insan kaynağından yeterince yararlanılmayacaktır. Türkiye'de mesleki eğitim veren bir lisede eğitim gören öğrencinin

belli bir sınıftan sonra farklı türde bir liseye nakline izin verilmemektedir.

Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliğinin Ortaöğretim kurumları arasında nakil ve geçişler (Değişik başlık: RG-13/9/2014-29118) başlıklı 37-2/c. maddesinde “mesleki ve teknik ortaöğretim programları arasında, alan/dal bulunmak kaydıyla her sınıf seviyesinde sürekli; alan/dal bulunmaması hâlinde, alan değiştirerek 10 uncu sınıfın birinci dönemi sonuna kadar, aynı alanda dal değiştirerek 11 inci sınıfın birinci dönemi sonuna kadar” yapılacağı belirtilmektedir (Millî Eğitim Bakanlığı, 2013). İlde aynı alan/dal da eğitim veren tek okul bulunması durumunda 11. sınıfta öğrenim gören bir öğrencinin nakil olmak için farklı bir ile gitmesi gerekecektir. Öğrenci ya da veliler okulun verdiği eğitimden memnun olmayabilir, farklı bir okulda daha iyi bir eğitim verildiğine inanabilir. Ya da okulun kendi imkânlarıyla işe yerleştirme imkânlarının düşük olduğuna inanabilir. Bu olasılıklara özel okulda öğrenim gören öğrenciler için ailenin ekonomik durumunda bozulmayı ekleyebiliriz.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırma ile il içerisinde bir alan/dal da eğitim veren tek okulda öğrenim gören meslek lisesi öğrencilerinin 11. sınıfta aynı il içinde nakil olamamalarının yarattığı fırsat ve imkân eşitliğinin tartışılması amaçlanmıştır. Bu amaçla araştırmada; “mesleki ve teknik eğitime devam eden 11. Sınıf öğrencisinin aynı il içerisinde nakil olacağı bir okulun bulunmaması fırsat ve imkân eşitliğinin sağlanmasında bir engel midir?” sorusuna cevap aranmıştır. Araştırma Denizli ilinde eğitim veren özel meslek liseleri ile sınırlıdır. Bu araştırma ile ilde aynı alan/dal da eğitim veren tek okulda öğrenim gören meslek lisesi öğrencilerin 11. sınıfta aynı il içinde nakil olamamalarının yarattığı fırsat ve imkân eşitliğine dikkat çekilebilecektir. Ayrıca daha önce yapılan araştırmalarda benzer konuya değinilmemesinin de alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Yöntem

Bu araştırmada bir olayı detaylı bir şekilde anlamak için tek durum (vaka) çalışması yapılmıştır. Durum çalışması araştırmacının olaya müdahale etmeden derinlemesine incelemesini, anlamasını ve çıkarımlarda bulunmasını sağlar. Bu yöntemde, araştırmanın amacı ve problemi belirlenerek sınırlandırılır, analiz edilecek durum belirlenir, veriler toplanır, incelenen durumla ilişkilendirilir (Akar,

2017; Christensen, Johnson, ve Turner, 2015; Vural ve Cenkseven, 2005). Durum, Türkiye’de il içerisinde aynı alan/dal’da eğitim veren okul bulunmadığında 11. sınıf öğrencilerinin yaşadığı fırsat ve imkân eşitliği sorunudur. Bu eşitlik Denizli ilinde mesleki eğitim veren özel okullar kapsamında incelenmiştir. Aynı alan/ dalda eğitim veren resmi okullar bulunması durumunda bu alan/ dallar araştırma kapsamına alınmamıştır. Araştırma ile eğitimde fırsat ve imkân eşitliğine farklı bir açıdan bakılması ve il içinde tek alan/dalda mesleki eğitim veren okullarda öğrenim gören 11. sınıf öğrencilerinin nakil olamamalarının fırsat ve imkân eşitliğini sağlayıp sağlamadığının tartışılması amaçlanmıştır.

Çalışma Grubu

15/08/2018 tarihinde Özel Öğretim Kurumları web sitesinden (<https://ookgm.meb.gov.tr/>) Denizli ilinde mesleki ve teknik eğitim veren özel okullara ulaşılmıştır. Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğünün internet sitesinden yalnızca okul isimlerine ulaşılmaktadır. Okullarda eğitim verilen alan ve dallar okulların kendi sitelerinden araştırılmak zorunda kalmıştır. Denizli ilinde mesleki ve teknik eğitim veren özel okullar; Özel Denizli Farabi Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Özel Denizli Üstek Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Denizli Özel Nuri Çiçek Nehir Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Özel Kokpit Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Özel Denizli Bilim Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi olduğu görülmüştür. Bu okulların kendi web sitelerinden “sağlık hizmetleri” alanında; “yenilenebilir enerji” alanında; “Uçak Bakım” alanında eğitim verdikleri anlaşılmıştır.

MEB Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğünün web sitesinden (<http://mtegm.meb.gov.tr/TR/okullar.asp?PAGE=Liste>) “sağlık hizmetleri” alanında Denizli’de eğitim veren devlet okulları incelenmiştir. Denizli de bu alanda eğitim veren okulların Acıpayam Fatih Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Çivril Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Merkezefendi Gültepe Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Pamukkale Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi ve Tavas Mehmet Kısaoğlu Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi olduğu bulgularına ulaşılmıştır. Öğrencilerin nakil olabileceği başka okullar bulunduğundan “sağlık hizmetleri” alanı araştırma kapsamına alınmamıştır.

MEB Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğünün web sitesinden (<http://mtegm.meb.gov.tr/TR/okullar.asp?PAGE=Liste>) yenilenebilir enerji alanında Denizli’de eğitim veren devlet okulları

incelenmiştir. Denizli’de bu alanda eğitim veren bir resmi okulun bulunduğu, bu okulun “İş Adamları Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi” olduğu bulgularına ulaşılmıştır. Öğrencilerin nakil olabileceği başka bir okul bulunduğundan yenilenebilir enerji alanı araştırma kapsamına alınmamıştır. Aynı internet adresinden “Uçak Bakım” alanında Türkiye’de eğitim veren okullar incelenmiş, Denizli ilinde bu alanda eğitim veren resmi okul bulunmadığı anlaşılmıştır. Bu nedenle araştırmanın amacına uygun olarak bu okula kayıtlı öğrencilerin durumları incelenmiştir. Araştırmanın çalışma grubu amaçlı örneklem türlerinden ölçüt örnekleme göre belirlenmiştir. Ölçüt örnekleminin mantığı, önceden belirlenmiş bazı öneme sahip kriterleri karşılayan tüm olguları gözden geçirmek ve incelemektir (Potton, 1990: 178). Ölçüt olarak, okulun lise olması, mesleki ve teknik eğitim vermesi, aynı ilde aynı alan/dalda eğitim veren başka okulun bulunmaması alınmıştır.

Verilerin toplanması ve analizi

Araştırmada kullanılan veriler herkesin ulaşabildiği internet adreslerinde olduğundan verilerin kullanımı için herhangi bir izin alınmamıştır. Verilerin analizinde tablolardan yararlanılmıştır. Öncelikle Denizli ilinde mesleki eğitim veren özel okulların alan ve dalları ile aynı alan ve dalda resmi ya da özel başka okul olup olmadığı Milli Eğitim Bakanlığı resmi internet sitesinden alınmıştır. Veriler tablolar halinde sunulmuştur. Bu duruma, yasal düzenlemelerde karşılık aranmış ve elde edilen veriler eğitimde fırsat ve imkân eşitliği kapsamında değerlendirilmiştir.

Özel Öğretim Kurumları web sitesinden (<https://ookgm.meb.gov.tr/> adresinden) Denizli ilinde mesleki ve teknik eğitim veren özel liseler tespit edilmiştir. Bu liselerin kendi internet sitelerinden eğitim verdikleri alanların “sağlık hizmetleri”; “yenilenebilir enerji” ve “uçak bakım” olduğu görülmüştür.

MEB Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğünün web sitesi (<http://mtegm.meb.gov.tr/TR/okullar.asp?PAGE=Liste>) adresinden “sağlık hizmetleri” ve “yenilenebilir enerji” alanlarında Denizli’de eğitim veren devlet okulları olduğu görülmüş bu nedenle “sağlık hizmetleri” ve “yenilenebilir enerji” alanları araştırma kapsamına alınmamıştır.

MEB Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğünün web sitesi (<http://mtegm.meb.gov.tr/TR/okullar.asp?PAGE=Liste>) adresinden Uçak Bakım alanında Türkiye’de eğitim veren devlet okulları incelenmiştir.

Geçerlik ve güvenilirlik

Araştırmanın geçerlik ve güvenilirlik çalışması için, verilere nereden ulaşıldığı belirtilmiş, aynı durumda bulunan farklı okullara genellenmiş, farklı araştırmacıların aynı yolları izleyerek verilere ulaşması için veri adresleri belirtilmiştir (Akar, 2017; Aytaçlı, 2012).

Bulgular

“Uçak Bakım alanında” Türkiye’de eğitim veren okullar Tablo 1 ve Tablo 2’de görülmektedir. Tablo 1 ve Tablo 2 incelendiğinde Denizli ilinde bu alanda eğitim veren resmi okul bulunmadığı anlaşılmaktadır.

Tablo 1: Uçak Bakım/ Uçak Elektronik Alan/Dalında Türkiye’de Eğitim Veren Okullar

Alan/ Dal	İl	İlçe	Okul Adı
Uçak Bakım/Uçak Elektronik	Ankara	Kızılcahamam	Şehit Hakan Gülşen Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi
	Antalya	Aksu	Aksu Uçak Bakım Teknolojisi Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi
	Bursa	Osmangazi	Hürriyet Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi
	Erzincan	Merkez	Hezarfen Ahmet Çelebi Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi
	Eskişehir	Tepebaşı	Sabiha Gökçen Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi
	İstanbul	Bağcılar	Bağcılar Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi
	İstanbul	Sultanbeyli	Sultanbeyli Sabiha Gökçen Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi
	Kayseri	Melikgazi	Merkez Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi
	Kocaeli	Başiskele	Başiskele Selim Yürekten Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi

Tablo 2: Uçak Bakım/ Uçak Gövde-Motor Alan/Dalında Türkiye’de Eğitim Veren Okullar

Alan/ Dal	İl	İlçe	Okul Adı
Uçak Bakım/Uçak Gövde-Motor	Ankara	Kızılcahamam	Şehit Hakan Gülşen Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi
	Ankara	Yenimahalle	Gazi Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi

Tablo 2: Uçak Bakım/ Uçak Gövde-Motor Alan/Dalında Türkiye’de Eğitim Veren Okullar

Alan/ Dal	İl	İlçe	Okul Adı
	Antalya	Aksu	Aksu Uçak Bakım Teknolojisi Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi
	Bursa	Osmangazi	Hürriyet Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi
	Erzincan	Merkez	Hezarfen Ahmet Çelebi Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi
	Eskişehir	Tepebaşı	Sabiha Gökçen Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi
	İstanbul	Bağcılar	Bağcılar Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi
	İstanbul	Sultanbeyli	Sultanbeyli Sabiha Gökçen Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi
	İzmir	Selçuk	Selçuk Şehit Polis Demet Sezen Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi
	Kayseri	Melikgazi	Merkez Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi
	Konya	Ereğli	Fatih Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi

Tablo 1 ve Tablo 2’de görüldüğü gibi “uçak bakım” alanında Denizli ilinde eğitim veren resmi bir okul bulunmamaktadır. Bu durumda Denizli ilinde “uçak bakım” alanında eğitim veren tek okulun özel okul olduğu, bu okula kayıt yaptıran bir öğrencinin 11. sınıftan itibaren Denizli ilinde başka bir okula kayıt yaptırmaya olanağının olmadığı görülmektedir.

Tartışma sonuç ve öneriler

Türkiye’de mesleki eğitim veren okullarda bulunan bazı alan ve dallar aynı il hatta aynı ilçe içerisinde birden fazla bulunabilmektedir. Ancak bu durum her alan dal için geçerli olmamaktadır. Örneğin, havacılık alanı “uçak bakım” dalı eğitimi veren devlet okulları her ilde bulunmamaktadır. Denizli gibi bazı illerde ise devlete ait okullarda “uçak bakım” dalında eğitim veren okul bulunmamakta bu hizmet özel bir okul ile karşılanmaktadır.

Başka bir ifade ile Denizli ilinde “uçak bakım” alanında eğitim veren tek okul bulunmaktadır. Bu okul aynı zamanda özel bir okuldur.

Bahsedilen okulun özel bir okul olması devlete maliyeti olmayacağı anlamına gelmeyecektir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti özel mesleki ve teknik liselere eğitim öğretim desteği vermektedir. Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliğinin Ek 1 Maddesinin 1/f maddesinde organize sanayi bölgesi dışında açılan özel mesleki ve teknik Anadolu liselerinde öğrencilerden takviye kursları, yemek, servis, pansiyon hizmetleri ve eğitim öğretim desteği kadar eğitim öğretim ücreti alınabileceği belirtilmektedir (Milli Eğitim Bakanlığı, 2012). Bahsi geçen yasal düzenlemeye göre devlet bu okullara kaynak ayırırken, öğrenci başına verilen teşvik tutarı kadar ailelerden de eğitim öğretim ücreti alınabilecektir. Aileler bu ücretin yanında, takviye kursları, yemek, servis, pansiyon hizmetleri içinde ücret ödemektedir. Aile ve devlet bir öğrencinin “uçak bakım” alanında eğitim alabilmesi için belli maliyetlere katlanmaktadır.

Devlet mesleki eğitimi teşvik edebilmek adına bu masraflara katlanabilirken, aileler bu masrafları gidermeye her zaman kaynak ayıramayabilmektedir. Denizli ilinde “uçak bakım” alanında eğitim veren tek okulun özel okul olması velilere devlet okullarından fazla bir maliyete neden olabilmektedir. Aileler özel okul maliyetlerine kaynak ayıramadıkları zaman çocuklarını devlet okullarına almak isteyebilecektir. Çocuk, dokuzuncu ve onuncu sınıflarda nakil konusunda sıkıntı yaşamamaktadır. Ancak on birinci sınıfta nakil konusunda bazı kısıtlamalarla karşılaşabilmektedir. Velinin çocuğunu başka bir okula nakledebilmesi, bazı şartların yerine getirilmesine bağlıdır. Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliğinin Ortaöğretim kurumları arasında nakil ve geçişler (Değişik başlık: RG-13/9/2014-29118) başlıklı 37-2/c. maddesine göre öğrencinin 11. sınıfta aynı alan/ dalda nakil yapabilecektir (Milli Eğitim Bakanlığı, 2013). Öğrencinin aynı alanda devam edebileceği okul Denizli ilinde bulunmadığından öğrencinin okuldan ayrılması durumunda Denizli ilinde devam edeceği tek okul açık lise olacak ancak burada da aynı alanda eğitim göremeyecektir. Türkiye’de mesleki eğitimi bazı illerde tek alan/dal’da veren okullar bulunmaktadır. Mesleki ve teknik eğitim veren bu okullardan özel okullara devam eden öğrencilerin ekonomik durumları nedeniyle 11. Sınıftan sonra bu okuldan ayrılmaları durumunda örgün eğitime devam etme şanslarının aynı il içerisinde mümkün olmayabileceği anlaşılmaktadır.

Hayat, insanın karşısına farklı durumlar çıkarabilmektedir. Bahsi geçen durumun da gerçek hayatta karşımıza çıkma olasılığı bulunmaktadır. 11. sınıfa gelmiş bir öğrenci velisinin çocuğuna iki senedir yaptığı masraftan vazgeçip çocuğunu açık liseye kaydetmek zorunda kalması veli için gerçekten çok zor bir durum olabilecektir. Burada öğrenci istediği bölüme gitsin, toplum ne istiyorsa o mesleği yapsın deme lüksüne sahip değiliz. Bu yaklaşım ekonomik olarak Türkiye'ye bir fayda sağlamayacaktır. Türkiye'nin belirli alanlarda meslek elemanına ihtiyacı varken belirli alanlarda meslek elemanı fazlası bulunmaktadır. Bu nedenle Türkiye Cumhuriyeti Devletinin her ilde "uçak bakım" alanının açması beklenemeyecektir. Özel okulun eğitim verdiği her alanda devletin de eğitim vermesini beklemek diplomalı işsizlerin sayısını artıracak, bireyler hayatta kalabilmek adına eğitim almadıkları alanlarda iş yapmak zorunda kalabilecektir. Bu durum gerek devletin gerekse ailelerin yaptıkları masrafların amacına ulaşmasını sağlamayacaktır. Devlet ve aile yapılmış bir maliyetten vazgeçmek zorunda kalacaktır. Öğrenci, "uçak bakım" alanında eğitim görme imkân ve fırsatı yakalamış, devlet bu öğrenci için destek maliyetinde bulunmuş, veli iki sene masraf etmiş olmasına rağmen yapılan bu harcamalardan vazgeçerek çocuğu açık liseye yönlendirmek ekonomik açıdan da tutarlı bir davranış olmayacaktır. Öğrenci, "uçak bakım" alanında eğitim görme imkân ve fırsatı yakalamış ancak maddi imkânsızlıklar nedeniyle bu fırsatı kullanamadığında öğrenci için tek alternatif 11. sınıftan sonra açık liseye devam etmek olacaktır. Öğrenci "uçak bakımı" alanında çalışma isteğinden vazgeçecek, sevmediği bir mesleği yapmak zorunda kalabilecektir.

Eğitimde imkân eşitliği, vatandaşların aynı eğitim haklarına sahip olması ve bu haklardan eşit bir şekilde faydalanmalarına odaklanmaktadır (Lincoln, 2015; 201). Eğitimde fırsat eşitliği ise bireyin yetenek ve ilgilerine göre eğitim ile ilgili imkânlardan yararlanmasıdır (Lazenby, 2016; Lincoln, 2015; Tan, 1987; Aksu ve Cantürk, 2015; 79). 11. Sınıfta mesleki eğitim veren lisede öğrenim gördüğü alandan ayrılmak zorunda kalan bireyin, öğrenim görmek istediği bir alan devlet tarafından kapatılmamıştır. Ortaöğretime geçiş sınavında yapılan sıralamaya göre bu alanda devlet okullarına yerleştirmeler yapılmış, ücretinin bir kısmı devlet tarafından ödenerek özel okulda da bu imkân sunulmuştur. Dolayısıyla bu durum imkân eşitliğinin sağlanamaması olarak değerlendirilemeyecektir. Ancak, ilgisi ve yeteneği olduğu bir alanda bu imkândan yararlanamaması fırsat eşitliğine aykırı olarak

değerlendirilebilir. Çocuk devam edebileceği okul imkânı varken, öğrenim gördüğü alana devam edecek fırsatı bulunmamaktadır.

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin 26. maddesinde “Teknik ve mesleki öğretimden herkes istifade edebilmelidir.... Ana baba, çocuklarına verilecek eğitim türünü seçmek hakkını öncelikle haizdirler.” ifadeleri bulunmaktadır (Birleşmiş Milletler, 1948). Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 28. maddesinde ise “taraf Devletler, çocuğun eğitim hakkını kabul ederler ve bu hakkın fırsat eşitliği temeli üzerinde tedricen gerçekleştirilmesi görüşüyle özellikle: ortaöğretim sistemlerinin genel olduğu kadar mesleki nitelikte de olmak üzere çeşitli biçimlerde örgütlenmesini teşvik ederler ve bunların tüm çocuklara açık olmasını sağlarlar ve gerekli durumlarda mali yardım yapılması ve öğretimi parasız kılmak gibi uygun önlemleri alırlar” ifadeleri bulunmaktadır (Unicef, 1989),. Mesleki ve teknik eğitimden herkesin yararlanma hakkı olduğu, bu haktan çocuğun istek ve kabiliyeti ölçüsünde yararlanması gerektiği, gerekli durumlarda mali yardımda bulunarak bu öğrenimin tüm çocuklara açık olacak şekilde kullanılmasının sağlanması gerektiği söylenebilir. Araştırma konusunda, öğrenciye mesleki ve teknik eğitim imkânı sunulduğu ancak çocuğun bu imkânı değerlendirecek fırsatları kaybettiği anlaşılmaktadır. Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliğinin Ek 1 Maddesinin 1/f maddesine göre devletin mesleki ve teknik eğitim veren özel okullara destek vermekte, bu şekilde öğrencilerin fırsat eşitliğinin bir miktar sağlandığı söylenebilir (Milli Eğitim Bakanlığı, 2012). Ancak, buna rağmen velilerin özel okula ayıracak kaynakları olmayabilir. Bu durumda fırsat eşitliğini sağlayacak başka önlemler alınması gerekmektedir.

Devletten yeni okul yapmasını beklemek ekonomik açıdan tutarlı bir davranış olmayacaktır. Bu alanda eğitim gören öğrencilere devlet desteğini arttırabilir ya da bu öğrenciler için havacılık alanında faaliyet gösteren şirketlerden burs olanağı sağlayabilir. Havacılık alanında faaliyet gösteren şirketlerden sağlanan destekle öğrencinin başka illerde aynı alanda eğitim görmesi sağlanabilir. Bu durum rekabeti arttırarak okulun vereceği eğitimin kalitesini de arttırabilir. Bunların yanında Talim Terbiye Kurulu tarafından mesleki ve teknik eğitim alan ve dalları arasında geçişi sağlayacak programlar oluşturulabilir. Böylece, on birinci sınıfta mesleki eğitime devam edemeyecek öğrenciler için devam edebileceği mesleki geçiş programları düzenleyerek öğrencilerin önünde sadece açık lise olmasının önüne geçilebilir. Böylece, devlet ve aile mesleki eğitim için yapmış olduğu maliyetlerden fayda elde edilebilecekken, çocuğun

mesleki eğitime devam etmesine fırsat verilmiş olacak ve çocuğun sevdiği işi yapmasının önü açılacaktır. Böylece devlet, toplumun ihtiyaç duyacağı alanlarda eğitim verilmesini sağlayarak insan kaynaklarının uygun bir şekilde planlanmasını sağlayabilecektir.

Kaynakça

Akar, H. (2017). Fenomenoloji. A. Saban ve A. Ersoy (Ed.), *Eğitimde nitel araştırmalar desenleri* (s. 139-177). Ankara: Anı Yayıncılık.

Aksu T., ve Cantürk G., (2015). Equality of educational opportunity: the role of using technology in education, *International Journal of Academic Research in Progressive Education and Development*, 4 (4), 79-93.

Anderson, E. (2007). Fair opportunity in education: A democratic equality perspective, *Ethics*, 117(4), 595-622.

Aytaçlı, B. (2012). Durum çalışmasına ayrıntılı bir bakış, *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3 (1), 1-9.

Bartz, D. E. (2016). Revisiting James Coleman's Epic Study entitled equality of educational opportunity, *National Forum Of Educational Administration And Supervision Journal*, 34 (4), 1-10.

Baykul, Y. (1992). Eğitim sisteminde değerlendirme, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7, 85-94.

Birleşmiş Milletler (1948). İnsan Hakları Evrensel Beyanname, (Erişim Tarihi: 29.08.2018), https://www.unicef.org/turkey/udhr/_gi17.html#art1.

Borman, G.D., and Dowling, M. (2010). Schools and inequality: A multilevel analysis of coleman's equality of educational opportunity data, *Teachers College Record*, 112 (5), 1201-1246.

Cárdenas, I. (1974). *Equality of educational opportunity: A descriptive study on Mexican American access to higher education*. (Yayımlanmamış doktora tezi). University of Wisconsin-Stout Menomonie, ABD.

Carvalho, M., Gamboa, L. F. & Waltenberg, F. D. (2012). *Equality of educational opportunity employing PISA data: taking both achievement and access into account*, Documentos De Trabajo, ECINEQ 2012 – 277, Universidad Del Rosario.

Christensen L. B., Johnson R. B. ve Turner L. A. (2015). *Araştırma yöntemleri desen ve analiz*, (12. Baskı). Çeviri Editörü: Ahmet AYPAY, Anı Yayıncılık, Ankara.

Coleman, J. S. (1968). The concept of equality of educational opportunity. *Harvard Educational Review*, 38, 7-22.

Coleman, J.S., Campbell, E.Q., Hobson, C.J., McPartland, F., Mood, A.M., Weinfeld, G.D., & York. R.L. (1966). *Equality of educational opportunity*. Washington, DC: U.S. Government Printing Office.

Crawford, C. (2014). *Socio-economic differences in university out comes in the UK: drop-out, degree completion and degree class*, IFS Working Paper W14/31, (Erişim Tarihi: 15.08.2018), <https://www.ifs.org.uk/publications/7420>.

Dincel, S., Şahin, M., ve Balıkcı, A. (2013). Okul iklimi ve sosyo ekonomik durum: bir içerik analizi çalışması. 8. Ulusal Eğitim Yönetimi Kongresi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Ergen, H. (2013). Türkiye’de eğitimde planlama yaklaşımları ve kullanılan eğitim göstergeleri, *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9, (2), 151-167.

Ertürk, S. (1988). Son Makalesi Türkiye’de Eğitim Felsefesi Sorunu, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3, 11-16.

Garces-Voisenat, J.P. (2016). Equality of opportunity in education: a case study of Chile and Norway, *Journal of Economics and Political Economy*, 3, 142-150.

Holmlund, H. (2016). *Education and equality of opportunity: What have we learned from educational reforms?* Working Paper Series 2016:5, IFAU - Institute for Evaluation of Labour Market and Education Policy.

Jerrim, J., ve Micklewright, J. (2014). Socio economic gradients in children’s cognitive skills: Are cross-country comparisons robust to family background?, IZA DP No. 8392, (Erişim Tarihi: 15.08.2018), <https://www.iza.org/publications/dp/8392/socioeconomic-gradients-in-childrens-cognitive-skills-are-cross-country-comparisons-robust-to-who-reports-family-background>.

Jerrim, J., Chmielewski, A.K., ve Parker, P. (2015). Socio-economic inequality in access to high-status colleges: A cross-country comparison, *Research in Social Stratification and Mobility*, 42, 20-32.

Kain, J.F & Singleton, K. (1996). Equality of education opportunity revisited, *New England Economic Review*, May/june, 87-114.

Kandemir, O., ve Kaya, F. (2010). Gelir dağılımının yüksek öğrenimde fırsat eşitliğine etkisi: Türkiye’de özel üniversite gerçeği, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 18, (2), 557-566.

Lazenby, H. (2016). What is equality of opportunity in education? *Theory and Research in Education*, 14(1), 65–76.

Lincoln, P. Z. (2015). Educational equality or educational equity, *NUCB JOURNAL of Economics and Information Science*, 60 (1), 187-203. (erişim tarihi: 10.12.2018). http://www.nucba.ac.jp/university/library/journal/nucb/library_journal_e/vol60_no1/.

Lü, X. (2013). Equality of educational opportunity and attitudes toward income in equality: Evidence from China. *Quarterly Journal of Political Science*, 8, 271–303.

Millî Eğitim Bakanlığı (1973). Millî Eğitim Temel Kanunu, (Erişim Tarihi: 19.08.2018), <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1739.pdf>.

Millî Eğitim Bakanlığı (2012). Millî Eğitim Bakanlığı Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliği, (Erişim Tarihi: 19.08.2018), http://ookgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_07/06162448_Yzel_YYretim_kurumlarY_yYnetmeliYi.pdf.

Millî Eğitim Bakanlığı (2013). Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği, (Erişim Tarihi: 19.08.2018), <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.18812&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=orta%F6%F0retim>.

OECD (2004). *How Student Performance Varies between Schools and the Role that Socio-economic Background Plays in This*. Learning for Tomorrow's World – First Results from PISA 2003. (Erişim Tarihi: 14.08.2018), http://www.oecd.org/education/school/programme_for_international_student_assessment_pisa/33918016.pdf.

Özbaş, M. (2013). Genel lise ve fen lisesi öğrencilerinin ortaöğretimde fırsat ve imkân eşitliğine yönelik algılarının incelenmesi, *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 4, 10,1-18.

Petek, H. ve Önder, E. (2015). Ortaokulların fırsat ve imkan eşitliği açısından değerlendirilmesi (Burdur il örneği), *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 1, 3, 908-920.

Patton, M. Q. (1990). *Qualitative evaluation and research methods* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA, US: Sage Publications.

Schütz, G.; Ursprung, H. W.; Woessmann, L. (2005). *Education policy and equality of opportunity*, IZA Discussion Papers, No. 1906, Institute for the Study of Labor (IZA), Bonn.

Singh, K. (2014). Right to education and equality of educational opportunities. *CICE Hiroshima University, Journal of International Cooperation in Education*, 16 (2), 5- 19.

Smith, M. E. (1987). *Equality of educational opportunity for language minority students in oregon: A survey of esl/bilingual*

education policy in local school districts, (Yayımlanmamış doktora tezi). Portland State University, ABD.

Tan, M. (1987). Eğitsel fırsat eşitliği, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakóltesi Dergisi*, 20 (1). 245-259.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1982), (Erişim Tarihi: 14.08.2018), <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2709.pdf>.

Unicef (1989). *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme*, (Erişim Tarihi: 29.08.2018), https://www.unicef.org/turkey/crc/_cr23d.html.

Vural Akar, R., ve Cenkseven Önder F. (2005). Eğitim araştırmalarında örnek olay (vaka) çalışmaları: Tanımı, türleri, aşamaları ve raporlaştırılması, *Burdur Eğitim Fakóltesi Dergisi*, 6 (10), 25-38.

Woessmann, L. (2004). *How equal are educational opportunities? Family background and student achievement in Europe and the United States*, CESifo Working Paper Series1162, CESifo Group Munich.

Zdenko, K. (2016). Equality of opportunity and equality of outcome. *CEPS Journal*, 6 (2), 9-24.